

הלכות תפלת המנחה

סימן רלב

א. היה מורי זלה"ה נזהר מאד שלא לגלח (א) ראשו אחר שעת המנחה (ב) גדולה, ואפילו בערב (ג) שבת לא היה מגלח ראשו אלא קודם חצות היום דוקא (שער המלות פ' קדושים דף כד ע"א).

מח"ת 1234567

סימן רלד

א. אומרים פטום הקטורת בתפלת המנחה קו"ם העמידה, ולכן אנו אומרים (א) אותו כדי שלא יתאחזו הקליפות ויעלו בעליית העולמות (שער הכונות דרוש ג' מדרושי תפלת השחר דף יג ט"ג).

פתוחי חתם

- (א) שלא לגלח ראשו אחר שעת המנחה וכו' וכמ"ס נמס' שנת (דף ט' ע"ב) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיחפלו, וכרצ אחא בר יעקב שם דאמר דאסור אפילו בתספורת דידן סמוך למנחה גדולה, וכן הוא דעת הרי"ף (שם ברמו רעח), וכן כתב הרמב"ם בהלכות תפלה (פ"ו הלכה ה') וכן פסק בשו"ע סעיף א', אבל התוס' (שם בד"ה בתספורת) מתירין להסתפר בתספורת דידן, ודעת הנצל המאור והגהות מרדכי דאפילו בתספורת בן אלעשה אין איסור אלא סמוך למנחה קטנה, וכן פוסק הרמ"א בסעיף א' (ועיין באחרונים מ"ש בדיוק דברי הרמ"א) להקל, ועיין מ"ש לקמן באות ב', ועיין במגן אברהם סימן רנא ס"ק ה' ובמחצית השקל שם, ובאליה רצה שם אות י'.
- (ב) אחר שעת המנחה גדולה ר"ל חצי שעה סמוך למנחה גדולה שהוא חלות היום, וכמ"ס לקמן בדברי הרב ז"ל אלא קודם חלות היום דוקא, ועיין מ"ס לעיל באות א'.
- (ג) ואפילו בערב שבת וכו' ר"ל אפילו בערב שבת שהגילות הוא מנחה. החמיר שלא לגלח אחר חלות, (ועיין במחצית השקל סימן רנא ס"ק ה') ועיין בדרכי יוסף אות ג' שהביא מהגהות מוהר"י למח כ"י שמדברי הרב ז"ל אלה משמע שאם יש לאדם סיבה לגלח בתוך השבוע שאינו חייב להמתין עד ערב שבת.
- (א) ולכן אנו אומרים אותו וכו' כי לפני התפלה לריכים להקדים הקטורת,

ב. עיקר תפלת המנחה הוא העמידה בלבד, וכל אותם המזמורים שאומרים קודם תפלת המנחה אינו אלא מנהג (שער הכונות ענין שינוי התפלות דף נט ט"ז).

ג. אותם ק"ג (ב) עולמות דבסטר שמאלא הם בגימטריא (ג) מנחה, לפי שהם מתעוררים אחר חצות היום אשר אז מתעורר שמאלו של יצחק, ולכן נקרא תפלת המנחה (שער הכונות דרוש ז' מדרושי תפלת מנחה דף נז ט"א).

החיד"ק 1234567

פתוחי חתם

חובה, עוד כתב שם המ"א דהמנהג פשוט לומר ציוה"כ אשרי אחר מנחה (לפני נעילה), מטעם כי יוה"כ הוא עת רצון כל היום.

(ב) אותם ק"ג עולמות וכו' כמ"ש צוה"ק פרשת תרומה (דף קסו ע"ג) שתחת הכסף העליון (דהיינו בסיום יסוד הבינה, עי"ש בהגהות מהרש"ו אות ג') שורים שם ש"י עולמות, ר"ל עולמות הם כל ימין (צחי' חסד) הנקראים אור קדמאה, וק"ג עולמות הם כל שמאל (צחי' גבורה), ועי"ש בהגהות מהרש"ו אות ז' ג'.

(ג) הם בגימטריא מנחה וכו' כי הנה כל הדינים הם מגבורות מנפ"ך ואותיות מ"ן דמנחה הם שני אותיות ראשונות דמנפ"ך, גם נודע כי כל הה' גבורות דמנפ"ך חוזרין להתקבץ בחוטמא קדישא' אות ח' אשר שם הוא מקום ומקור כל הדינין והתצמחותם, ואח"כ הם נמשכין בפומא קדישא' אשר היא אות ה' כנגד ה' מולאות הפה, וזה סוד ז' אותיות ח"ה של מנחה, הרי נתבאר איך שם מנחה מורה על מציאות הדינין של הגבורה שהם ק"ג כמנין מנחה, עי"ש בשער הכונות דרוש ז'.

והטעם כי הנה ענין י"א סממני הקטורת הם סוד עשרה ניצוצי הקדושה המחיה הקליפות בסוד אור פנימי, ויש ניצוץ אחד שהוא בסוד אור המקיף להם, ואין המקיף הזה מתחלק לעשר כדמיון אור הפנימי, לפי שאור המקיף הוא אור פשוט אחד ונקרא אור אחד בלבד, ונמצא שאור הפנימי הנחלק לעשרה והאור המקיף שאינו נחלק, בין כולם הם י"א סממני הקטורת.

והבן אומרים פטום הקטורת לפני התפלה, כי הלא יש בו י"א סממנים שהם סוד אותם אורות המחיים את הקליפות, וכוונתנו בזה לסלקם מתוכם ולהעלותם למעלה וישארו הקליפות מתים, כי כונתנו היא להעלות העולמות על ידי התפלות, ולכן אומרים פטום הקטורת כדי שלא יתאחזו הקליפות ויעלו בעליית העולמות. עיין בשער הכונות דרוש ג' מדרושי תפלת השחר דף יג ט"ג, ועין צוה"ק פרשת ויקהל דף ריט ע"ג.

כתב צוה"ק פרשת פנחס (דף רכו ע"ג) לומר (אשרי) תהלה לדוד קודם מנחה, עוד כתב שם שלא לאומרו אחר מנחה, כי אז שורים דינים על העולם ולכן אין לאומרו אז, וכתב המ"א בסימן קה ס"ק ה' דמות לאומרו אחר מנחה שלא בתורת

ד. ענין הוידיי של אחר תפלת המנחה גם הוא ע"ד מ"ש בוידיי דשחרית שתכה באגרוף (ד) על החזה בכל תיבה ותיבה מן תיבות הוידיי ובאותה הכוונה (ה) עצמה שביארתי בתפלת שחרית (שס).

ה. שאר מנהגים שיש בתפלת המנחה, הנה בענין הצדקה עיקר נתינתה היא בשחרית גבי ויברך דוד, אבל עתה בזמן המנחה הוא זמן הדינים ואינו כל כך מוכרח נתינת הצדקה עתה כמו בשחרית, אבל עם כ"ז היה מורי ז"ל נוהג

פתוחי חתם

לוצר החכמה

והחוטא גורס הסתלקות המוחין לעלותם למעלה במקום הסמוך והמכוסה, ומונע ירידת החסדים ההם אל הלב, ועל ידי הכאות האלו הוא גורס להכות ולהוריד החסדים אשר למעלה במקום המכוסה למטה במקום הלב שהוא מקום המגולה, ולפי שהיד ימינית היא סוד החמשה חסדים בשרשם העליון, ולכן נריך להכות ציד ימינו על לבו לנענע החסדים אשר למעלה ולהורידם למטה במקום הגליו, כי הנה בצרכת שים שלום יורדת טיפת החסדים מן המוח עד החזה, אבל עדיין לא נתגלו בחזה, ועל ידי אלו ההכאות שמכה על הלב שהוא תחת החזה יורדים החסדים עוד למטה במקום החזה, עיין בשער הכוונות סוף דרושי חזרת העמידה דף מז ט"ג.

מדרושי תפלת מנחה דף נז ט"א, ובפע"ח תחלת שער מנחה ומעריץ דף עד ט"ז.

(ד) **שתכה באגרוף על החזה וכו'** וי"ע כי שם לא כתב שיכה על החזה אלא על הלב, ועיין בשער הכוונות (סוף ענין כונת חזרת העמידה דף מז ט"ג) וז"ל ובעת שאתה מחודה הוידי, תכה ציד ימינך כפוף כמו אגרוף על לבך שמאך שמאלך הכאה אחר הכאה ננחת צעוד שאתה מחודה, בין בשחר בין במנחה עכ"ל. **א"ל** ז"ל שהכוונה היא שיכה על הלב שהוא תחת החזה, וכמ"ש בשעה"כ שם וז"ל ועל ידי אלו ההכאות שמכה על הלב שהוא תחת החזה יורדים החסדים עוד למטה במקום החזה עכ"ל, ועיין מ"ש לעיל בסימן קלא סעיף א' ב' ובפתוחי חותם שם. **והטעם** כתבו הפוסקים בהלכות יוה"כ סימן תרוז דלכן יכה על הלב כלומר אתה גרמת לי החטא, ועי"ש בשו"ע הרב סעיף ז', ועיין צנן איש חי שנה א' פרשת כי תשא אות ג'.

והטעם עפ"י הקוד הוא כי הנה לב האדם נעשה מכח גודל הארת החסדים וגבורות, והיסודות דאו"א מתגלים שם בחזה דז"א כי שם נפקק היסוד דאימא,

(ה) **ובאותה הכוונה עצמה וכו'** עיין בשער הכוונות (סוף דרושי חזרת העמידה דף מז ט"ג) וז"ל ותכוין שעתה על ידי הוידי נתקן הענין ונתכפרו עוונותיו, צקוד (ויקרא טז כב) ונשא השעיר עליו את כל עוונותם, שעל ידי אמירת הוידי שאומרים הקהל, המקטרג לוקח חלקו בעת הוידי והולך לו ונפרש ממקום הקדושה, ואז נעשים השני זוגים, של לאלה וישראל

[הפסוק]

[הפסוק]

לתת צדקה (ו) גם במנחה קודם שיתחיל להתפלל והיה נותן שלש (ז) פרוטות על דרך מ"ש בשחרית (שס).

ו. גם היה נזהר מאד לאומרה בטלית ותפילין, בראשונה היה נוהג להניח במנחה תפילין כסברת ר"ת, ואח"כ עשה זוג תפילין ע"ד שימושא (ח) רבא והיה מניחם (ט) בתפלת המנחה.

פתוחי חתם

עוד ציד הגבאי פרוטה ג' כנגד רחל נוק' מחסונה דז"א, עיין בשער הכונות דרוש תפלת השחר דף יח ט"ג, ועיין מ"ש לעיל בסימן נא סעיף טז ונפתוחי חתם שס.

צעת י"ג מדות, ושל רחל ויעקב צעת נפילת אפים, וזר לא יקרב עליהם לטמא את משכן ה' ח"ו. ועיין מ"ש לעיל בסימן קלא סעיף ב'.

(ח) ע"ד שימושא רבא שהם אלצעיים על אלצעיים צרום אלצעיים. (עיין בשער הכונות ריש דרוש ו' מדרושי התפילין דף י' ט"ד, ונפע"ח פרק י' משער התפילין דף כד ט"ז), דהיינו שהיה ממש תפילין דרש"י, אלא שבשחרית היה מניח שתי זוגות ביחד היה מוכרח לעשותם קטנים פחות מאלצעים, ובמנחה עשה של אלצעיים כדי לזאת שיטת השימושא רבא, וכ"כ באור נדיקים סימן ט' סעיף ב', וכ"כ בספר פרי קודש הילולים למוהרצ"ה מוידטשוב סוף שער התפילין, ועיין בתוס' מנחות (דף לד ע"ב בד"ה והקורא) דמשמע שם דדעת השימושא רבא הוא כדעת רש"י רק דס"ל דז"ל אלצעיים.

אבל בספר מעיין החכמה (למוהר"י סרוג אשר קיבל) מהרב ז"ל בפרק סד דף טו ע"א כתב דתפילין דשמושא רבא הם מסודרים כסדר רש"י (אלא דרש"י ס"ל דסדר הפרשיות מתחילין מימין הקורא, והשמושא רבא ס"ל דסדר הפרשיות מתחילין) מימין המניח, וכ"כ בשו"ת

(ו) לתת צדקה גם במנחה וכמ"ש במס' בבא בתרא (דף י' ע"א) רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מזלי אמר כתיב (תהלים יז טו) אני בצדק אחזה פניך, משמע לפני כל תפלה, וכ"כ בשו"ע יו"ד סימן רמט סעיף יד ליתן פרוטה לעני קודם כל תפלה. (ועיין מ"ש לעיל בסימן נא סעיף טז, ומ"ש שם נפתוחי חתם), אלא שלפי דברי הגמ' והשו"ע היה ראוי ליתן גם לפני תפלת ערבית, אבל לפי דברי הרב ז"ל אין צורך לתת לפני תפלת ערבית יען שאז הוא זמן דינים קשים. ועיין מ"ש לקמן בסימן רלז.

(ז) והיה נותן שלש פרוטות וכו' ר"ל שנתן תחלה ציד הגבאי שני פרוטות ביחד, ואח"כ נתן עוד ציד הגבאי פרוטה שלישית, והטעם הוא עפ"י הסוד כי השני פרוטות שנותן תחלה הוא אחד כנגד לאה, ואחד כנגד מלכות דבינה שבתוך ראש ז"א אשר ממנה יוצאת לאה, ולכן שני הפרוטות האלו ניתנים ביחד, ואח"כ נותן

ז. והיה נזהר מאד שלא להיות מעוטף בטלית ותפילין אחר שקיעת החמה ותיכף (י) היה מסירם (יא) מעל ראשו והיה חושש בדבר זה מאד (שס).

פתוחי חתם

(י) ותיכף היה מסירם מעל ראשו וכו' ר"ל שמיד אחר השקיעה היה מסיר מעל ראשו תפילין של ראש, וכן היה מסיר הטלית מעל ראשו והורידה בין כתפיו, וכמ"ש בשעה"כ בקוף נוסח התפלה דף נא ט"ד וז"ל בתפלת המנחה אם היה אומרה סמוך לשקיעת החמה, והיה רואה שכבר שקעה החמה, היה תיכף מסיר מעל ראש תפילין של ראש, ואם"כ היה מוריד הטלית בין כתפיו משום דלילה לאו זמן ציצית הוא, וכשהוא בין כתפיו אין חשש אם הוא לילה עכ"ל.

ובב"ש הב"ח (סוף סימן יח) והמ"א (שם ס"ק א') דלריך להסיר הטלית כשמחילין ברכו, דעכשיו אין לובשין הטלית גדול אלא למנוה, ואם יהיה עליו יהיה נראה כאילו לילה זמן ציצית (והרב ז"ל ס"ל להחמיר כז' השיטות, ועפ"י דעת הרמב"ם דס"ל שכל מה שלבש בלילה פטור מציצית, י"ל דאסור ללבוש הטלית הגדול בלילה, ועיין מ"ש לעיל בסימן יח סעיף א' וצפתוחי חתם שם אות ב' ג'), ולכן היה מורידה בין כתפיו דבזה הוא מוכיח דלא השאיר אותה בשביל מנוח ציצית.

גם י"ל הטעם (עפ"י הסוד) דלכן הורידה בין כתפיו, כי הטלית גדול שהוא אור מקיף הנמשך מצינה אין להניחה בלילה שהיא צחי' נוק' דז"א הנקרא מדת לילה, ולכן הוריד אותה על כתפיו, כי ענין הטלית גדול שהוא צחי' אור המקיף הנמשך מצינה

הרמ"ע מפאנו סימן קז, וכ"כ במנחת שמורים בהלכות תפילין בד"ה הנחת הפרשיות, וכן משמע בהלכות תפילין דשימושא רבא המוצא ברא"ש הלכות תפילין סימן לא לדעת שמושא רבא דסדר הפרשיות מתחילין מימין המניח, ועיין מ"ש בספר משמרת שלום למוהר"ש מקאדינאו בסימן ד' דכן תפסו העולם בפשיטות כדעת מוהר"י סרוג והרמ"ע מפאנו, ועיין מ"ש לעיל בסימן לד סעיף א' וצפתוחי חתם שם.

(ט) והיה מניחם בתפלת המנחה כתב צאור לדיקים סימן כה סעיף ה' שאם אין לו תפילין דשימושא רבא ילכש במנחה תפילין דרבינו חס. עוד כתב שם בסעיף ח' שקיבל ממורו ז"ל שלא להניח תפילין בערב שבת במנחה, כי כבר נתנוץ קדושת שבת, אבל במשנת חסידים (מס' חוספת שבת פ"א משנה א') כתב דגם בערב שבת יניח תפילין בתפלת מנחה, וכן בשו"ע האריז"ל (בענין קריאה בחכמת הקבלה סעיף טו) כתב שגם בערב שבת התפלל הרב ז"ל בטלית ותפילין.

ובתב מוהר"י צמח בהגהותיו על פע"ח (שער מנחה ומעריב סוף פ"א דף עד ט"ג) שמוהר"י היה מניח תפילין דרבינו חס במנחה, והיה שומע מאחיה אדם הצרכה על תפילין דרש"י, ואז היה מניח בלא ברכה.

ח. גם היה נזהר מאד בתכלית שלא לאומרה בלא חזרה, אלא בתחילה בלחש (יב) ואח"כ בקול רם, כמו בתפלת שחרית... ומוסף, ואף אם היה סמוך לשקיעת החמה מעט, ולא עוד אלא אפילו אם היה בערב שבת קודם לשקיעת החמה היה אומר בלחש ואח"כ אומר בקול רם (שער הכונות דרוש ז' מדרושי תפלת מנחה דף נז ע"ז)..

ט. גם היה נזהר מאד שלא לאומרה אלא סמוך (יג) לשקיעת החמה כנזכר (יד) בגמרא (נרכות דף כט ע"ז) על פסוק (תהלים עז ה) יראוך עם שמש כו' (שם).

הגדה החכמה

פתוחי חתם

בלחש, ומשמע שם באחרונים דהשו"ע איירי רק בשעת הדחק שאין זהם אחר שיעמוד לפני התיבה (ועי"ש במשנה ברורה ס"ק ד' ובשער הליון אות ה'), מ"מ עפ"י ספר הקנה הנ"ל אפילו בשעת הדחק י"ל שהצבור ימחינו עד שהש"ץ יתפלל בלחש ואח"כ יעבור לפני התיבה בקול רם.

ועיין בנרכי יוסף בסימן קכד אות ד' בשם השאלת יעב"ץ סימן כא דש"ץ שהתפלל ביחיד ואחרמי ליה לצורא והוא מוכרח לעבור לפני התיבה, יתפלל פעם אחרת בלחש ואח"כ יתפלל בקול רם לציבור, והנרכ"י שם חלק עליו וס"ל דאין צריך להתפלל פעם אחרת בלחש.

(יג) סמוך לשקיעת החמה ר"ל לפני השקיעה מעט והיה גומרה עם השקיעה, וכן מוכח ממ"ש בשעה"כ בנוסח התפלה (דף נא ט"ד) דאחר השקיעה מיד פשט הטלית ותפילין, משמע שתפלת מנחה עם טלית ותפילין היה לפני השקיעה, עוד יש להציא ראיה ממ"ש בשער המנחות (פרשת כי תא דף ס' ע"ז) שכאשר לא היה לו מעות לפרוע שכר שכיר היה מתעכב להתפלל עד השקיעה, משמע שכל יום התפלל לפני השקיעה. (עיין בהגהות בעל

הוא דוקא טלית המעטף את הראש גם כן (עיין בשער הכונות תחלת דרושי הליכות דף ד' ט"א), ולכן הורידה מעל ראשו, וזמ"ש הרב ז"ל (בנוסח התפלה שם) וכשהוא בין תפיו אין תשש, ועיין מ"ש לעיל בסימן יח סעיף א' ז' ובסימן ל' סעיף ז'.

(יא) היה מסירם מעל ראשו וכתב בפע"ח (שער מנחה ומעריב פ"א דף עד ט"ג) שלא היה מסיר הטלית ותפילין (גם) במנחה עד אחר עלינו.

(יב) בתחילה בלחש ואח"כ בקול רם וכו' כתב בספר הקנה בסוף כוונת התפלה (בדפוס קראקא דף יט ע"ז) שגם הש"ץ צענמו צריך להתפלל שני תפלות אחת בלחש ואחת בקול רם דוקא, וז"ל שם הש"ץ צריך להתפלל שני תפלות. אחת בלחש לתפלה הרוחנית הנעלמת אשר כל התפלות באות שם, וחד בקול רם לתפלה הנגלית המעלה התפלה למעלה, ווי להו לאותו צבור דלא מתפלל ש"ץ דידהו שני תפלות חד בלחש וחד בקול רם עכ"ל ספר הקנה. אב"ל בשו"ע סימן קכד סעיף ז' כתב שצבור שהתפללו בלחש יכול הש"ץ לירד לפני התיבה אפילו כשלא התפלל תחלה

י. צריך לזוהר שבעת (טו) העמידה של תפלת המנחה בלבד שתאסור ותחבק ב' ידיך (טז) זו על גבי זו יד הימנית על השמאלית, גם צריך שתעצים (יז) עיניך ותסגרם בעת עמידת (יח) תפלת המנחה בלבד (שס).

פתוחי חתם

ובתב הבן איש חי (שנה א' פרשת ויקהל אות ב') דהרצ ז"ל היה לו מנין מיוחד שהתפלל עמו מנחה והמתינו עד שיגיע הזמן של סמוך לשקיעת החמה, ולא היה שיך זהו טרדה, אבל כל אדם צריך להיות זריז למצוא, שאם ימתין עד סמוך לשקיעת החמה שמא יזדמן לו עסקים שיעצור הזמן. אב"ל בספר אור נדיקים (סימן כה סעיף ז) כתב שיהדרו להתפלל רק עם שקיעת החמה.

הלשם בפע"ח שער מנחה ומעריב פ"א דף עד ט"ג, ועיין מ"ש לקמן בסוף הסימן), אבל הגירסא בפע"ח (שס) הוא בזה"ל היה נזהר מאד שלא לאומרה אלא עם שקיעת החמה עכ"ל, מזה הלשון משמע קצת שהיה מתחיל להתפלל בשעת השקיעה, אבל מ"מ י"ל שהכוונה היא שהיה גומרה עם השקיעה, גם י"ל דלפי"ז כשמתפלל עם הציבור צריך לכתחלה לגמור חזרת הש"ץ לפני השקיעה, ועיין בשערי תשובה סימן רלה אות ב'.

(טו) שבעת העמידה של תפלת המנחה בלבד כי עיקר תפלת המנחה הוא העמידה בלבד, וכל אותם המזמורים שאומרים קודם תפלת המנחה אינו אלא מנהג, עיין מ"ש לעיל בסעיף ב', ועיין מ"ש לקמן בד"ה ותחבק.

(יד) סמוך לשקיעת החמה כנזכר בגמרא (ברכות דף כט ע"ב) דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה, וכן ס"ל (שס) לאביי בר אבין ור' חנינא בר אבין, וכן פסק רבינו חננאל (מוצא בהגהות מיימוניות הלכות תפלה פ"ג הלכה ד'), ועי"ש ברש"י (בד"ה שאינו) שבשעת דמדומי חמה הוא שעת מצוה ועת רצון לגבי תפלת מנחה.

(טז) ותחבק ב' ידיך וכו' וטעם הדבר הוא עפ"י הסוד לפי שנתפלת י"ח אז הוא כניסת המוחין בז"א, ואז הם יורדים ומתפשטים בכל גופו דז"א, ואז צריך לכלול ולחבק ימין בשמאל ושמאל בימין ולהמחיק יד השמאל עם יד הימין, עיין שער הכוונות ענין שינוי התפלות דף נט ט"ב, ועיין במסכת שבת (דף י' ע"א) וברש"י שם (בד"ה ופכר ידיה), וברמב"ם הלכות תפלה פ"ה הלכה ד', וצטור, וצו"ע סעיף ו' וברמ"א שם.

אב"ל במערבא לייטי על מי שמתפלל מנחה עם דמדומי חמה כמ"ש שם בגמרא, מטעם שמא תטרף לו השעה על ידי אונס ועצר הזמן, ורבינו חננאל כתב ע"ז (מוצא בהגהות מיימוניות הנ"ל) וז"ל ואע"ג דלייטי עלה במערבא, הני מילי מאן דמאחר טפי, אבל קודם ביאת שמש כמעט שפיר דמי.

יא. ביומו תתן שכרו הנה מורי ז"ל היה נזהר לקיים מצוה זו בתכלית, וכאשר לא היה בידו מעות לפרוע היה מתעכב (יט) מלהתפלל תפלת המנחה עד שקיעת החמה כדי לבקש מעות לפרוע אל השכיר ההוא, והיה לוקח בהלוואה ופורע ואח"כ היה מתפלל (כ) במרוצה תפלת המנחה, והיה אומר איך אתפלל להשי"ת תפלת מנחה ובאה לידי מצוה גדולה כזאת ולא קיימתי (שער המלות פ' כי תלך דף ס' ע"ב)

פתוחי חתם

הסידור הוי כמו עיניו סגורות, ועיין מ"ש לעיל בסימן זה סעיף ג'.

(יח) בעת עמידת תפלת המנחה בלבד עיין מ"ש לעיל בד"ה שצעת העמידה.

(יט) היה מתעכב מלהתפלל וכו' עיין מ"ש לעיל בד"ה סמוך לשקיעת החמה, מ"מ יש להציא ראיה מכאן שהרצ ז"ל ס"ל (כהפוסקים הסוברים) שזמן מנחה הוא (בדיעבד) עד לאת הכוכבים ממש (ועיין במ"ז בסימן רלג ס"ק יד), דאם לאו היה לו להרצ ז"ל להתפלל (באופן זה) מקודם תפלת ערבית ואח"כ מנחה בתורת השלמה.

(כ) ואח"כ היה מתפלל במרוצה וכו' ר"ל כדי שיגמור תפלת המנחה לפני לאת הכוכבים, (ולפי פי' זה י"ל ראיה שלא די להתחיל להתפלל בזמן, אלא צריך גם לגמור תפלת שמו"ע בזמן), ועוד י"ל שהיות שהתפלל מנחה עם טלית ותפילין, לכן התפלל במרוצה כדי שיספיק לפשוט הטלית ותפילין לפני לאת הכוכבים, ועיין מ"ש לעיל בסימן ל' סעיף ב'.

והרמ"ע מפאנו כתב צעירה מאמרות מאמר אס כל חי חלק א' סימן לג שהרצ ז"ל היה משבח אל המתפללים שיכנעו זרועותיהם על לבם ימין על שמאל, ולקיים כל אחוריהם ציתה שיהא הפרק האמצעי משתי הזרועות נגד פני המתפלל, ובשם הרמ"ק כתב לכוף את הגודל בתוך פיסת היד. ועיין מ"ש לעיל בסימן לא סעיף ב'.

(ז) ששת עצים עיניך ותסגרם וכו' סוד עשימת העינים נרמו צוה"ק צבא דמשפטים (דף זה ע"א) וז"ל ומהו עולימתא שפירתא דלית לה עינין עכ"ל, וביאור המאמר הזה הוא צענין רחל נוק' דז"א (מלכות), דלית לה עינין לפי ששיעור קומתה הוא מן החזה דז"א ולמטה, ואין כנגדה צחינת העינים דז"א כדי להמשיך מהם אליה צחי' עינים גם כן, וזהו טעם סגירת העינים בתפלת העמידה, עיין שער הכוונות ענין שינוי התפלות דף נט ט"ג, ובע"ח שער דרושי הכלם דרוש ב' כלל יב ובגהות מוהר"י למח שם.

ועיין מ"ש צאור לדיקים (בתיקון התפלה סעיף מ') שאם מתפלל מתוך

הלכות ק"ש ותפלה של ערבית

סימן רלז

סדר תפלת ערבית

א. המזמורים שנהגו לומר קודם תפלת ערבית לא היה נוהג מורי ז"ל לומר (א) שום מזמור כלל זולתי שלשה פסוקים אלו והם, ה' צבאות עמנו משגב כו', ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך, ה' הושיעה המלך כו', ואח"כ אומר קדיש וברכו ותפלת ערבית, וכן כליל מוצאי שבת לא היה נוהג לומר אלפא (ב) ביתא ואותם המזמורים כלל (שער הכונות ענין תפלת ערבית דף נב ט"ז).

ב. והוא רחום שבתפלת ערבית יש י"ג תיבין נגד י"ג (ג) מכילין דאריך אנפין (פע"ח שער מנחה ומעריב פ"ג דף עד ט"ד).

פתוחי חתם

גמר הפסוקים ההם עכ"ל, משמע שהמ"ח ס"ל ששיר המעלות אין הכרח לאמרו אבל צאמת יש מקום עפ"י הסוד לאמרו, ולכן כתב אינו נריך להתחיל אלא מה' צבאות, ר"ל ששיר המעלות אין הכרח לאמרו. **אב"ל** בסידור הרש"ש לא סידר לומר רק ^{הג' פסוקים ה' צבאות וגו' ואח"כ} והוא רחום וגו'. ועיין מ"ש לקמן בד"ה יאמר שיר המעלות.

(ב) **אלפא ביתא** ר"ל תמינא אפי אלפא צימות שצתהלים צמזמור קיט, שנהגין הספרדים לאומרו צמוצאי שצת לפני ערבית.

(ג) נגד י"ג **מכילין דאריך אנפין** להכניע כל הדינים, למתק צהם ד' פרזופים דקליפה המתחילין להתעורר

(א) **לא היה נוהג מורי ז"ל לומר שום מזמור וכו'** וכ"כ בפע"ח שער מנחה ומעריב סוף פ"ג דף עד ט"ד, אבל סוף פרק ד' שם דף עה ט"א כתב לומר שיר המעלות וגו' (עיין לקמן סעיף ג'), ואולי י"ל דהכונה היא שהרב ז"ל בעצמו לא היה נוהג לומר שום מזמור חוץ מג' פסוקים, אבל לגבי אחרים סובר הרב ז"ל שצ"ל גם שיר המעלות, וכ"כ בסידור רבי שצתי וצסידור רבי קאפיל וצסידור הרב מלאדי לומר שיר המעלות וגו' (אבל צספר אור נדיקים סימן כו אות א') וצסידור רבי קאפיל הוסיפו כמה פסוקים שלא נזכרו צדצרי הרב ז"ל).

ועיין צמשנת חסידים (מס' הצריאה דערצית פ"צ משנה א') וז"ל וכשרואה להתפלל ערבית אפילו צמוצאי שצת אינו נריך להתחיל אלא מה' צבאות עמנו עד

ג. יאמר שיר המעלות (ד) הנה ברכו את ה', יברכך כו', יאמר יצוה ה' חסדו (שס) פרק ד' דף עה ט"א).

ד. בענין הצדקה אין צורך לתת קודם תפלת ערבית כמו בשחרית יען שעתה (ה) הוא זמן דינים קשים (שער הכונות ענין תפלת ערבית דף נב ט"ז).

ה. ענין ליזהר לאסור ולחבק (ו) שתי ידי וזו על גבי זו, וכן לסגור ולעצום עיניו בעת התפלה, כל זה צריך לעשותו גם בתפלת ערבית, אבל כאן יש יתרון והוא, כי עתה בתפלת ערבית צריך לעשות (ז) ב' דברים אלו משעה שמתחיל אשר בדבר מעריב ערבים כו' עד תשלום כל העמידה כולה (שס).

פתוחי חתם

(ה) שעתה הוא זמן דינים קשים ר"ל ולכן אין צריך לחזור אחר הגבאי וליתן לו ג' פרוטות כמו בשחרית ומנחה, אבל אם בא עני (או הגבאי) אללו כלילה פשוט שמחוייב ליתן לו מיד (עיין בשו"ע יו"ד סימן רמט סעיף ד' וצרמ"א שס), ולא נזכר בדברי הרב ז"ל שום רמז שכלילה אין ליתן נדקה, ועיין מ"ש לעיל בסימן רלד סעיף ה' וצפתוחי חותם שס. ועיין מ"ש הזכיר יוסף (סימן רלה אות א') בשם מוהר"י זמח דהצדקה אינו שוה בכל הזמנים, עיי"ש, ר"ל שהצדקה שנותנים ביום הוא יותר גדול ויותר מתקן מהצדקה שנותנים כלילה.

ובטור כתב הטעם לכן אומרים והוא רחום לפי שצערצית אין תמיד לכפר (כמו בשחרית ומנחה) לכן אומרים אז והוא רחום, ועיי"ש בטור וז"י עוד כמה טעמים לאמירת והוא רחום.

(ד) יאמר שיר המעלות וכו' עיין מ"ש לעיל אות א', ועיין בשלטי הגבורים ריש ברכות (רמז ג' אות ד') שלפי שאלמרו (נדף ד' ע"ז) אם היה רגיל לקרות קורא, לכן נהגו בקצת מקומות לומר שיר המעלות הנה ברכו. וכתב ע"ז הא"ר באות ד' דמה שאומרים מזמור זה יותר מאחרים (כתב כ"ג) משום דכתיב ציה העומדים צצית ה' כלילות, אי נמי משום דכתיב ציה שאו ידיכם קודש וברכו את ה'.

(ז) בתפלת ערבית צריך לעשות וכו' משעה שמתחיל וכו' והטעם הוא לפי שהרשימו של החסדים

ו. בלילה הדינים מתגברין כנודע, לכן קבעוה (ח) חובה להתפלל ערבית, כדי (ט) למתק הגבורות על ידי החסדים (שער הכונות דרוש ז' מדרושי הלילה דף נז ט"ד).

ז. בברכה ראשונה אשר בדברו מעריב ערבים (י) בחכמה, פותח שערים בתבונה כן צ"ל, ויאמר מעריב ערבים בחכמה ויפסיק, ואח"כ יאמר פותח שערים

פתוחי חתם

חסדים שנותן זה הדבר לצסס ה' גבורות שבה, עיין בשער הכונות דרוש ז' מדרושי הלילה דף נז ט"ד.

(י) מעריב ערבים בחכמה וכו' אצל צפע"ח (שער מנחה ומעריב פ"ו דף עה ט"ג) צסס החזרים כתב לומר בחכמה פותח שערים, ואח"כ בתבונה משנה עתים.

עוד כתב שם צפע"ח צסס החזרים דצצרכת מעריב ערבים יש זה ג"ן תיבות כנגד מלכות שהיא נקראת גן נעול, וצצרכת אהבת עולם יש זה חמשים תיבות כנגד אהי"ה אהי"ה שהם צגימטריא מ"צ ועם הח' אותיות הם חמשים. עי"ש הענין באריכות.

כתב בשערי תשובה (סימן רלה אות ז') שכתבו צסס הרצ ז"ל דיש להתפלל כל הג' תפלות בעת שהוא קרוז יותר ליום ממה שהוא קרוז ללילה, כי כל הג' תפלות צריכים להיות ציום, וק"ש יקרא אחר לאת הכוכבים, עוד כתב שם צסס השלמי צצור דהנוהגים כמנהג הרצ ז"ל להתפלל ערבית מצעוד יום, מ"מ צמוצאי שבת מאחרין תפלת ערבית להוסיף מחול על הקודש, עי"ש צפע"ח.

אבל בשער הכונות וצפע"ח משמע שלא התחיל להתפלל תפלת ערבית עד

המתפשטים בגופא דז"א כבר נשאר שם מן היום, ולכן צריך צכל תפלת ערבית לחצק ידין זו על גבי זו כדי לכלול ולחצק ימין צשמאל ושמאל צימין ולהמתיק יד השמאל עם יד הימין, עיין בשער הכונות ענין שינוי התפלות דף נט ט"ב.

ובן צענין סגירת העינים הטעם הוא לפי שעתה הוא סוד זמן לילה שהוא זמן החשך, ואמנם ציום היו נמשכים לרחל עינים מלמעלה אצל בערבית שהוא זמן לילה נמשכים עיני רחל, ולכן צריך לסגור העינים צכל תפלת ערבית, עיין בשער הכונות ענין שינוי התפלות דף נט ט"ג.

(ח) קבעוה חובה (כי מדינא דגמרא פסקינן כר' יהושע דאמר תפלת ערבית רשות וכרצא דאמר הלכה כדברי האומר רשות, וכמ"ש צמס' צרכות דף כז ע"ב), וכמ"ש הרי"ף צפרק תפלת השחר (צרמו לז) דתפלת ערבית רשות. והאידנא קבעוה חובה, וכן כתב הרמב"ם צהלכות תפלה פ"א הלכה ו', וכ"כ הטור צסימן רלה.

(ט) להתפלל ערבית כדי למתק וכו' היינו כדי לגרוס לז"א להזדווג עם לאה למתק הגבורות אשר זה על ידי החסדים שנותן זה, כי ענין הזווג הוא ה'

אבן הלכות קריאת שמע סימן רלז

בתבונה ויפסיק, ואח"כ יאמר משנה עתים כו' (שער הכוונות סוף נוסח התפלה דף נא ט"ד).

ז. טוב מאד ליזהר ומועיל מאד לאמר עלינו ועל כן נקוה לך, ואח"כ יאמר פסוק והיה ה' למלך כו' (פע"ח שער מנחה ומעריב פ"ג דף עד ט"ד).

סימן רלח

לקבוע עתים לתורה בלילה

א. טוב ליזהר שלא יישן (א) האדם תיכף אחר (ב) תפלת ערבית, אמנם ישהה עד שיעברו (ג) שלש שעות מן הלילה ואח"כ יישן (שער הכוונות ריש דרוש ד' מדרושי הלילה דף נג ט"ג).

פתוחי חתם

אחר זאת הכוונות אפילו בשבת, ועיין במגן אברהם סימן רסז ס"ק א'.

בתב בשער הכוונות (סוף ענין תפלת ערבית דף נג ט"ג) שלכן אומרים (בזכרת השכינתו) השכינתו אצונו לשלום, כי בתפלת ערבית הזווג הוא צהיכל קודש קדשים דנוק' דבריאה, ולכן נקרא אצונו כי הזווג הזה הוא לנורק נשמותינו התחתונים.

והרה"ק מוהר"י מריזין זי"ע (עיין בספר עירין קדישין בליקוטים דף נ' ט"ד) אמר עוד טעם ע"ז כי צאמת כאשר יתבונן האדם בגדלות הבורא ז"ה, לא היה לו העזה לשכב במטה מולעת ולפשוט את כל אבריו, מבושתו מהבורא ז"ה אשר מלא כל הארץ כבודו, אמנם כאשר אומרים השכינתו אצונו וזכר שהבורא ז"ה הוא אצונו, יכול לשכב כגון המתחטא לפני אצונו, ידרכך האב לחיפף על צו ולשומרו בעת שיסן. וזה בקשוננו שישמרינו ויפרוס עלינו וכו'.

ועיין מ"ש לעיל בסימן סט שז"ל ז' פעמים צרכו אחת קודם ערבית ואחת אחר ערבית, ועיי"ש מ"ש בפתוחי חתם.

בתב צאור לדיקים (סימן כו סעיף ד) דאחר תפלת י"ח קודם אלהי נצור יאמר שיר למעלות אשא עיני וגו', ועיין מ"ש לעיל בסימן קיט אות י'.

(א) שלא יישן האדם וכו' עד שיעברו שלש שעות וכו' והטעם הוא עפ"י הסוד כי הנה על ידי תפלתנו אנו גורמים להמשיך מוחין בזו"ן כדי שיזדווגו בעת התפלה (בצחינת פנ"פ) וישפיעו שפע בעולם, ואחר התפלה חוזרין המוחין להסתלק מהם עד זמן תפלה האחרת, ואין כח ציד האדם להמשיך המוחין הג"ל יותר מג' שעות כענין הנזכר (במס' ברכות דף לז ע"ג) בתקידים הראשונים (שהיו שוהין ג' שעות בכל תפלה ותפלה).

ב. בעת חצות לילה מכריזין למעלה שירדו נשמות הצדיקים התחתונים למקומם בעוה"ז לשבחא למאריהון ולאעסקא באורייתא, בסוד מה שכתבו (מהל"ס קלד ח) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, כנזכר בזוהר ויקהל קצו ע"א.

ג. אבל בחצות הראשונה של הלילה אז קוב"ה עייל בגן עדן ומשתעשע שם (ד) עם נשמות הצדיקים... ואח"כ הם יורדות למטה לעסוק בתורה אחר חצות (ה) לילה (שער הכונות דרוש ד' מדרושי הלילה דף נג ט"ד).

פתוחי חתם

באזה ספר מספרי רז"ל, והיה מצוה לאיש ההוא שטרם שישן יקרא את הקריאה ההיא, וכן כל איש ואיש, אבל צענייני שאר עסק התורה לא היה חושש לקרות בתחלת הלילה, כי עיקר העסק בתורה הוא אחר חלות בקומו ממטחו עכ"ל, ועיין בשער הגלגולים הקדמה יז דף יז ע"ב. וסוף שער מאמרי רז"ל דף יז ט"ב, וצפ"ח שער ק"ש שעל המטה פרק יא דף פ' ט"ב.

(ג) שיעברו שלש שעות כתב הנזכר יוסף (אות ג') בשם מוהר"י למח בהגהותיו כ"י בשם הרב ז"ל דבשלש שעות האלה יעסוק בתורה, ועיין מ"ש באל"ה רצה (אות א') בשם השל"ה דטוב ללמוד קודם שכינה אפילו בזמן הקיץ אפילו דבר מועט כדי שישכוב מחוץ דברי תורה.

(ד) ומשתעשע שם עם נשמות הצדיקים וענין השעשוע הזה הוא שנשמותיהן עולות בסוד מ"ן ומעורות הזוג, והוא משתעשע בהם, ואח"כ הם יורדות למטה לעסוק בתורה אחר חלות לילה, (עיי"ש בשעה"כ דרוש ד' מדרושי הלילה דף נג ט"ד), ואחר חלות לילה

ולכן ראוי לאדם שלא ישן ח"כף כלילה אחר (זמן) תפלת ערבית. וישהה שיעור ג' שעות להעמיד המוחין העליונים דו"ן, כי השינה היא סוד הסתלקות המוחין שזו"א, עיין בשער הכונות דרוש ד' מדרושי הלילה דף נג ט"ד.

(ב) תיכף אחר תפלת ערבית וכו' כתב בשער המצות (פרשת ואתחנן דף לו ע"ב) וז"ל ענין עסק התורה כלילה קודם שישן היה אומר מורי ז"ל כי כל הנשמות כולם עולות בכל לילה לפני הקב"ה ליתן דין וחשבון לפניו יתברך מכל מה שנעשה ביום ההוא, ונזכר בספר התיקונים בתיקון ה' מן הי"א תיקונים שנכתבו אחר תשלוס הספר (דף קמב ע"ב), גם שם למעלה עוסקים בתורה כל זמן היותה שם עד שיתעורר האדם משינתו, כנזכר בספרי תורה פ' לך לך (דף פט ע"א) צמעה דר' חגי שהלך עם ר' חייא להקביל פני ר' אליעזר.

ומורי ז"ל היה מסתכל במלך האדם אחר שקיעת החמה והיה מכיר באזה לימוד עמידה נשמתו לעסוק כלילה בעלותה למעלה או בספר הזוהר או במשנה או

ד. בשאר לילי השבוע אין ראוי (ו) לקרא (ז) מקרא, לפי שהמקרא הוא (ח) בעשיה, והלילה עצמה היא (ט) בחינת עשיה והכל הוא דינין, ואין ראוי לעורר הדינין.

1234567 תורה

פתוחי חתם

השחר נמנחת רחל מתוקנת כדי שיוכל לעלות במפלת שחרית בעולם האצילות ותזדווג עם בעלה.

וב"י ספק שהמכוין לכל זה הנה הוא נקרא באמת שושבינא דמטרוניתא,

ובזה תבין שבת העלום שהפליגו לספר בזוהר בשבת מי שעוסק בתורה אחר חלות לילה עכ"ל בקיצור.

ועיין מ"ש לעיל בסימן א' סעיף ט' י' יא יח ומ"ש שם בפתוחי חתם, ועיין בסידור הרב מלאדי בסוף סדר תיקון חלות רשימה ממאמרי הזוה"ק המדברים במעלת העוסק בתורה אחר חלות לילה.

(ו) אין ראוי לקרא מקרא וכח היסוד ושורש העבודה בשער הניצוץ פ"ב כי מה שהזהיר הרב ז"ל שלא ללמוד מקרא בלילה, אינו אלא כשקורא בלי פירוש. אבל אם מפרש כל חנה וחנה בלשון לעז ליכא סכנה כלל, וכח שם שצריך ליזהר שלא יאמר כמה חנות ככתוב בלי פירוש הלעז, אפילו חנות המוצנים ומורגלים פירושם כגון ויאמר ה' אל יהושע וכיוצא.

ובתב הבן איש חי (שנה א') פרשת פקודי חות ז') וז"ל וכח הגאון חיד"א ז"ל ששמע מאדם גדול ומקובל דיש לחלק בין קריאת תהלים לשאר המקרא עי"ש, ויש לסמוך על דבריו בקריאת תהלים אחר חלות לילה דוקא, עכ"ל הבן איש חי.

הקב"ה משתעשע בנשמותיהן של נדיקים שבעוה"ז העוסקים בתורה בחלות לילה (והוא בבחי' ישראל ורחל), ועיין בשער הכונות דרוש ד' מדרושי הלילה דף נד ט"ג.

(ה) אחר חצות לילה עי"ש בשער הכונות (דרוש ד' מדרושי הלילה (דף נד ט"א וט"ג) וז"ל בקיצור וצריך לבאר מה ענין גדול השבת והמעלה הרבה והעלומה שהפליגו רז"ל בדרושים ובזוהר פעמים הרבה לאין קץ במעלת מי שעוסק בתורה אחר חלות לילה כמה כחו גדול עד מאד.

והנה ענין שבת העוסק בתורה אחר חלות לילה הענין הוא זה, כי הנה הזווג הנעשה בחלות לילה הוא סוד זווג יעקב עם לאה, ואמנם רחל הנקראת עקרת הבית נוק' אמיתית דז"א אין לה זווג אף, כי ירדה אל הצריחה ושם היא נועקת ושואלת להשי"ת על חורבן בית מקדשו וכמ"ש הכתוב (ירמיה לא יד) קול צרמה נשמע כו' רחל מצכה על צניה, וגם היא נותנת זמירות והודאות אליו כל הלילה.

ובכו שבתות לילה הראשונה היתה לאה הולכת ונתקנת עד נקודת חלות לילה ואז מזדווגת עם בעלה, כן בחלות האחרונה של הלילה רחל הולכת ונתקנת בכח ועסק התורה של בני אדם התחתונים, ובעת עלות

ה. אבל בליל ששי יען כי יום הששי מכין לשבת והרחמים מתעוררים בו לכן יכול לקרא מקרא אף בלילה (שער המלות פרשת ואחחן דף לה ע"ב).

1234567

פתוחי חתם

זעשיה, משנה הוא ציירה, תלמוד הוא
צריאה, וקבלה הוא באילות, עיין שער
המלות פרשת ואחחן דף לה ע"א, ועי"ש
ציאור הענין שיש בזה כמה צחינות בכלל
וצפרט, ועיין בהקדמת התיקונים דף א'
ע"ב.

(ט) והלילה עצמה היא בחינת
עשיה פירוש כי ז' ימי השבוע יש
בהם כמה צחינות, והם נחלקים עז"ה,
הלילה של חול היא צחינת עשיה, וששת ימי
החול הם צחינת יצירה, ויום השבת הוא
צחינת צריאה, וציוס השבת נמשכה קדושה
בכל העולמות ואז הצריאה עצמה שהיא סוד
יום השבת עולה באילות, עיין בשער
הכוונות ענין ויהי נועם דף קא ט"ג.

(ז) לקרא מקרא וכח הצרכי יוסף (אות
ב') דכן מוכח בדברי חז"ל וכח"ש
צלקוט שמעוני סוף פרשת כי תשא (רמז
תו) מנין היה משה יודע אימתי יום ואימתי
לילה, בשעה שהקב"ה מלמדו מקרא יודע
שהוא יום, ובשעה שמלמדו משנה יודע
שהוא לילה, ואח"כ כתב שיש לדחות דלפי"ז
י"ל דכי היכי דקרינן משנה ותלמוד ציוס
הכי נמי שפיר דמי לקרוא מקרא בלילה,
ואין ראיה מוכרחת. עי"ש, אבל טעם הרב
ז"ל אינו שייך רק על מקרא שלא ללמוד
בלילה.

(ח) שהמקרא הוא בעשיה כי המורה
יש בזה ד' צחינות עז"ה, מקרא הוא

סימן רלט דין ק"ש על מטתו

א. יאמר רבונו של עולם (א) הריני מוחל וכו' כמו שנדפס בסידורים, עד אך לא על ידי יסורין קשים וכו' (פע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"ג דף עה ט"ד).

ב. תתחיל ותאמר ברכת המפיל (ב) ואח"כ (ג) תקרא ג' פרשיות שמע והיה (אס שמוע) ויאמר, והנה צריך שאתה עושה נשמתך מרכבה לאלו הרמ"ח תיבין

פתוחי חתם

אבל האליה רצה (אות ג') כתב בשם הרמ"ק ובשם השל"ה שיצרך ברכת המפיל באחרונה כדי שלא יהא הפסק בין ברכה לשינה (ועי"ש שמוכח כן מדברי הגמרא), וכ"כ בסידור רבי שנתן ובסידור הרב מלאדי, משמע דס"ל שאין דעת הרב ז"ל שצריך לצרך המפיל בתחלה דוקא, ולכן סידרו ברכת המפיל לצרך באחרונה, כדי לנאת מחשש הפסק אליבא דכו"ע.

ובשער הכולל (סוף פרק לו) כתב דלכן כתב הרב מלאדי לצרך ברכת המפיל לצדק. כי ס"ל שלהאנשים המכונים הכונות ע"ד הסוד הרי כל הסדר נחשב אללם התחלת השינה כי זהו ענין הפקדון ולא מקרי הפסק, אלל להאנשים שאומרים התיבות בלא כונות הנ"ל לא הוי התחלת השינה אללם עד שישנו שינה בפועל ממש, לכן צריכים הם לומר ברכת המפיל באחרונה.

ועייין בסידור האר"ז ואלקווא (נדפס בשנת תקמ"א) בסדר השכינה (דף כו ע"ב) וז"ל והר"ה לטהר מחשבתו שלא יבא

(א) יאמר רבונו של עולם וכו' וכתב שם מוהר"י נחם בהגהותיו על פע"ח (שער ק"ש שע"ה ריש פ"ג דף עה ט"ד) וז"ל השכיבנו לא נזכר בספרי הרמ"ו ז"ל בק"ש שעל המטה רק בק"ש דערבית ושמעתי מן החזנים שר' אפרים פנאיירו היה אומר אותו בלי ברכה בסוף, טוב הוא לאומרו כן, עכ"ל מוהר"י נחם, וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש לומר השכיבנו בק"ש שעל המטה בלא חתימה, וכ"כ בשו"ע סעיף א'.

(ב) תתחיל ותאמר ברכת המפיל ואח"כ וכו' משמע דדעת הרב ז"ל לומר המפיל לפני ק"ש שעל המטה, כשיטת הרמב"ם (בהלכות תפלה פ"ז הלכה א' ב'), וכתב שם בהגה"מ (אות ג') דכן הוכיח רבינו נסים גאון מהירושלמי, וכ"כ במשנת חסידים מס' השכינה פ"ג משנה ב', וכ"כ בסידור רבי קאפיל ובסידור רבי אשר ובסידור הרש"ש, ובטור כתב דיצרך המפיל אחר ק"ש ואחר המפיל יאמר פסוקי דרחמי, וכ"כ בשו"ע סעיף א'.

שיש בק"ש זו ושנשמתך מתלבשה בהם כדי שעל ידם תעלה נשמתך לרקיע לפני אדוניה יתברך. וכדי להשלים מספר הרמ"ח תיבין צריך, שטרם שתתחיל הק"ש תאמר אל מלך נאמן, או תכפול ג' תיבות ה' אלהיכם אמת, כנודע שאין בק"ש רק רמ"ה תיבות (שער הכונות ריש דרוש ה' מדרושי הלילה דף נד ט"ד).

ג. אח"כ תאמר פסוקים אלו (ד) הנה מטתו שלשלמה כו' כולם אחוזי חרב כו' שלש פעמים, בכל פעם יש בהם כ' תיבין, ובשלש פעמים יש בהם ששים תיבין, והם סוד הששים גבורים עצמם הנז' באלו הפסוקים (שס).

פתוחי חתם

מוהרצ"ו) מהרצ ו"ל ז"ל אחר ק"ש ז' פסוקים אלו יעלו חסידים בכבוד וגו' רוממות אל בגרונו וגו', ואח"כ יאמר הנה מטתו שלשלמה וגו', וכ"כ צמנת חסידים (מס' השכינה פ"ה משנה א' ז'), וכ"כ בסידור רבי אשר וצידור הרצ מלאדי וצידור הרש"ש, אצל צספר כונות ישן דף טו ע"ז כתב לומר כל המזמור (תהלים קמט) ולא רק הצ' פסוקים הנ"ל, וכ"כ בשערי ציון. וכ"כ בסידור רבי שצתי וצידור רבי קאפיל.

ועל ידי אמירת ז' הפסוקים האלו (או המזמור כנ"ל) הוא הורג הגופים דטיפות זרע שיצאו על ידי שלא שיה על הצטן אחר תשמיש, המתלבשים בקליפת נוגה ענמה הכלולה מטוב ורע, כי כן הולאתם אינו רע גמור שהרי כוונת התעוררות ההוא לתשמיש המותר היתה, ועתה עלו אל הקודש ונעשו מ"ן אל הכבוד העליון והו יעלו בכבוד ירננו על משכנותם, עיין צמנת חסידים מס' השכינה פ"ה משנה א' ז', וצידור רבי קאפיל דף קמו ע"ז.

לידי הרהורים רעים יאמר צרכת המפיל אחר כלות ק"ש ויכוין וכו' עכ"ל, (ואח"כ סידר שם לומר צרכת המפיל לפני ק"ש, מכ"י שיש בזה ז' דרכים צדצרי הרצ ו"ל), וכ"כ צמנת חסידים מס' השכינה פרק י' משנה ז', ועי"ש צפ"צ משנה ז'.

(ג) ואח"כ תקרא ג' פרשיות וכו' וכמ"ס רבינו ירוחם (נתיב ג' חלק ז') שיש אומרים כל הג' פרשיות שיש בהם רמ"ח תיבות, לשמור כל רמ"ח אברים מן המזיקין, וכמ"ס צילקוט (משלי ד' רמז תתקלו) אמר רבי מני אל תהי מצות ק"ש קלה צעינך מפני שיש בה רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח אברים שצאדם וכו', ור"ח כתב (מוצא צרבינו ירוחם שם וצטור) לומר ז' פרשיות הראשונות, והרמז"ס (צפ"ו מהלכות תפלה הלכה ז') כתב לקרות רק פרשה ראשונה, וכן פסק צשו"ע סעיף א'.

(ד) ואח"כ תאמר וכו' הנה מטתו שלשלמה וכו' ועיין מ"ס לקמן בסוף סדר ק"ש, שעפ"י שמועה א' (ששמע

ד. אח"כ יקרא שלשה פסוקים (ה) דברכת כהנים, שיש בהם ששים אותיות והם גם כן בסוד ששים גבורים, ואח"כ תאמר יושב בסתר עליון כו' עד כי אתה ה' (ו) מחסי, והם ששים תיבין גם כן (שס).

ה. אחר כך יתודה סדר הוידוי על עונותיו, וצריך להתודות (ז) מעומד כנודע, אמנם שאר הסדר אם תוכל לאומרו מעומד שפיר טפי ואם תאמר אותו מיושב אין בכך כלום.

ו. וסוד הענין (ח) הוא לפי שעתה רוצה האדם לישן והשינה היא אחד מששים (ט) במיתה ובפרט עתה שכונתך היא להעלות נפשך למעלה, ולכן צריך שתחשוב בעצמך כאילו עתה אתה נפטר מן העולם ורצונך להעלות נפשך למעלה, והנה

פתוחי התם

ובסידור רבי קאפיל ובסידור רבי אשר ובסידור הרש"ש.

אבל בסידור הרב מלאדי כתב לומר עד שמת מעונך, ואולי י"ל שס"ל להרב מלאדי שמה שמוסיף אח"כ לומר עוד כמה תיבות אינו סותר לכונת הששים תיבות ולכן ראוי שלא להפסיק באמצע הפסוק.

(ז) וצריך להתודות מעומד וכמ"ש במס' יומא (דף פז ע"ב) דכשהגיע הש"ץ ואמר אכל אנוחנו עמד שמואל, וכתב שם הר"ן (ברמז תתקפג) בשם הגאונים דמהא שמעינן שחייב אדם לומר הוידוי מעומד, וכ"כ הטור בהלכות יוה"כ סימן תרו, וכ"כ בשו"ע שם סעיף ג, והטעם דהכי הוי דרך הכנעה טפי ומחודה בלב שלם (עיין במ"ב שם ס"ק י'), וכתב המג"א (שם ס"ק ד') בשם השל"ה דישהה כמו במודים.

(ח) להתודות וכו' וסוד הענין וכו' והענין הוא כי כשהאדם מתודה הוא

(ה) אח"כ יקרא שלשה פסוקים דברכת כהנים מפשטות הלשון משמע שהפסוקים דברכת כהנים א"ל לאומרם רק פעם אחת, וכן משמע בפע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"ב דף עו ט"א. וכ"ה במשנת חסידים (מס' השכיבה פ"ה משנה ה'), וכ"כ בסידור רבי שצמי ובסידור הרש"ש, אבל בשערי ציון כתב לומר דברכת כהנים ג' פעמים וכ"כ בסידור רבי אשר ובסידור הרב מלאדי, וכן משמע בסידור רבי קאפיל, ואולי י"ל שהם מפרשים שמ"ש הרב ז"ל לומר שלש פעמים קאי גם על מ"ש אח"כ לומר פסוקי דברכת כהנים. ועדיין נ"ע.

(ו) עד כי אתה ה' מחסי משמע שאין לסיים עליון שמת מעונך, אלא צריך להפסיק באמצע הפסוק, שלא להוסיף על ששים תיבות, וכ"ה בפע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"ב דף עו ט"א וכ"ה במשנת חסידים מס' השכיבה פ"ה משנה ה' וכ"כ בספר שערי ציון, וכ"כ בסידור רבי שצמי

בהיות החטאים מצויים בנפש, הקליפות דביקים בה ואינן מניחים אותה לעלות, ולכן באמרו הוידוי בלב שלם מתפרדין הקליפות מנפשך, ואז ע"י כן תוכל לעלות לעולמות העליונים.

ז. ותכוין בלב שלם כאילו אתה עומד לפני בית דין ונידון לפנייהם ונתחייב מיתה ואתה מוסר עצמך לקבל מיתה בסבר פנים יפות ע"י בית דין לכפר עונות, ותכוין כאילו אתה מקבל ארבע מיתות בית דין סקילה שריפה הרג וחנק, ותשים נגד עיניך שני שמות יהוה אדני בחיבור יאהדונהי (שם דף נה ע"א).

ח. ותאמר בלב שלם, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שאם חטאתי לפניך באות י' של הוי"ה ובאות א של אדני יהיה נחשב לפניך כאילו נסקלתי בבית דין ע"י אות א של אדני, ויחשוב בעצמו כאילו בעת ההוא מת ונסקל ע"י בית דין.

ט. ואם חטאתי באות ה ראשונה של הוי"ה ובאות ד של אדני יהיה נחשב לפניך כאילו נשרפתי בבית דין ע"י אות ד של אדני.

פתוחי חתם

עומד בעולם העשיה ונודע שהנפש הוא מעולם העשיה, גם נודע שהנפש היא החוטאת נסוד (ויקרא ה' א') ונפש כי תחטא, והנה צחינת נפשו היא האומרת עתה הוידוי הזה, וסוד הענין הוא לפי שעתה רואה לישן שהיא אחד מששים שצמיחה, וצפרט עתה שהכונה היא להעלות נפשו נסוד מ"ן למעלה, ולכן צריך לחשוב כאילו הוא נפטר מן העולם ורצונו להעלות נפשו למעלה, עיין צעור הכונות דרוש ה' מדרושי הלילה דף נה ע"א.

אמנם החיות הלו הוא חלק קטן מאד, לכן שיערו חז"ל שחלק חיונית הקטן הזה הוא אחד מששים שיש חיות צאדס הישן, וכנגדו השינה הוא אחד מששים שצמיחה, כלומר שהישן חי ששים חלקים וחלק אחד מת, ולהיפך צמיחה מתים ששים חלקים וחלק אחד חי, ודברי חז"ל כדרכונות וסודות לפונות. (עיין צעזודת ישראל להמגיד מקוונק זי"ע צפרשת וישלח צפסוק ויאמר שלחני). ולכן צריך לחשוב לפני השינה כאילו עתה הוא נפטר מן העולם ורצונו להעלות נפשו למעלה.

(ט) אחד מששים במיתה כמ"ש צמס' צרכות דף נו ע"ב, פירוש כי גם כשהאדם מת נשאר צקרבז איזה משהו רושס חיות שיחול עליו צרכת תחיית המתים לעמיד לצא (עיין צוה"ק פרשת שלח דף

י. ואם חטאתי באות ו של ההויה ובאות נ של אדני יהיה נחשב לפניך כאילו נהרגתי בסייף בבית דין ע"י אות נ של אדני.

יא. ואם חטאתי באות ה אחרונה של הויה ובאות י של אדני יהיה נחשב כאילו נחנקתי בבית דין ע"י אות י של אדני.

יב. גם טוב מאד לכוין בארבע מיני כונות ויחודים (י) שהם מועילים לתקן ד' מיני מצות אם פגם האדם בהם והם ציצית ותפילין וק"ש ותפלה (שס).

אוצר החכמה

פתוחי חתם

בגימטריא א"ל והוא סוד שם ייאי היו"א משם ס"ג.

ובנגד פגם ה' ראשונה בציטול מצות תפילין תיחד זה היסוד, תחלה תחבר ב' אותיות י"ה שהם או"א שרולים להודווג לתת מוחין לזו"ן, ואח"כ עולה ה' אחרונה ומתחברת עם ו' שהוא סוד התחברות זו"ן כדי להעלות מ"ן לאו"א, ואח"כ יורדת ה' עילאה ומתחברת עם אות ו' שהוא ענין כניסת נה"י דאימא תוך ז"א לעשות לו מוחין וע"י כן יוצאין התפילין, ותכוין כי חיבור זה הוא בגי' הכל שהוא מילוי שם ס"ג (כי אימא היא הוי"ה דס"ג והיא הגורמת להוציא תפילין) והוא באופן זה יהא הו' הו' בגי' ל"ו.

ובנגד פגם ו' של הוי"ה בציטול ציצית תיחד זה, תחלה תכוין לחבר י"ה שהם או"א עם ו' שהוא ז"א הנעשה לו אור מקיף שהוא הטלית, ואח"כ תחבר אות ו' עם ה' אחרונה, והוא רמו שנותן הו"א לנוק' בחי' אותם הציציות הנוטפין עליו, ותכוין כי חיבור זה הוא בגימטריא ל"ב והוא באופן זה יהא הו' הרי ל"ב לרמוז אל ה"ב ציצית כנגד ל"ב נתיבות חכמה.

(י) בארבע מיני כונות ויחודים שהם מועילים וכו' והם ציצית ותפילין וכו' כי ארבע מצות אלו רמוזות בארבע אותיות של הוי"ה, ולכן המצטל מצות קריאת שמע פוגם באות י של הוי"ה, והמצטל מצות תפילין פוגם באות ה' ראשונה של הוי"ה, והמצטל מצות ציצית פוגם באות ו' של הוי"ה, והמצטל מצות תפלה פוגם בה' אחרונה של הוי"ה.

ובדי לחקן הפגמים הנ"ל צריך האדם ליחד ד' יחודים כל יחוד כפי הפגם שכנגדו (עיין בשער הכונות ריש דרוש ו' מדרושי ציצית דף ו' ט"ב, ועיין מ"ש לעיל בהלכות ציצית סימן כד סעיף ה') וזה סדרן מלמעלה למטה.

בנגד פגם הו"ד בציטול ק"ש תכוין כשאתה קורא ק"ש לעשות הוי"ה באופן זה, תחילה תקח אות ה' אחרונה לצדה לרמוז אל המלכות המתעוררת תחילה, ואח"כ תחבר הה' עם אות הו' לרמוז אל התחברות המלכות עם ז"א, ואחר שנתחברו להעלות מ"ן לאו"א אז תחבר שני אותיות י"ה לרמוז אל חיבור או"א, ותכוין כי חיבור זה הוא בגימטריא א"ל בזה האופן ה' הו' יהא הס